

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦТВА
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦТВА

До захисту допускається
Завідувач кафедри

_____ проф. В.М. Боронос
« ____ » _____ 2020 р.

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

НА ТЕМУ:

Фінансово-економічний механізм операцій з цінними паперами

Освітній ступінь “Магістр”

Спеціальність 072 – “Фінанси, банківська справа та страхування”

Науковий керівник роботи:

(підпис)

О.О. Захаркін

Студент:

(підпис)

Ю.В. Римарь

Група:

Ф.м-91/2

Суми 2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦТВА

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри, проф.

_____ В.М.Боронос
" ____ " _____ 2020 р.

ЗАВДАННЯ
до магістерської роботи

Студент групи Ф.м-91/2 інституту (центру) ННІ ФЕМ ім.О.Балацького спеціальності 072 – Фінанси, банківська справа та страхування

_____ Римарь Юрій Володимирович _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема роботи: Фінансово-економічний механізм операцій з цінними паперами

Затверджено наказом по СумДУ № _____ від " ____ " _____ 20 ____ р.

Термін здачі студентом завершеної роботи " ____ " _____ 20 ____ р..

Вихідні дані до роботи: нормативні і законодавчі акти, матеріали державної статистичної звітності, відомчі постанови, інструкції та положення, матеріали монографій, періодичних видань, підручників і навчальних посібників, дані фінансової звітності суб'єктів господарювання, організацій та установ тощо.

Зміст основної частини роботи (перелік питань, що підлягають розробці):

1. Теоретичні засади проведення операцій з цінними паперами в умовах сучасних фінансових ринків;
2. Фінансові інструменти операцій з цінними паперами на фондовому ринку України;
3. Шляхи вдосконалення механізмів проведення операцій з цінними паперами.

Дата видачі завдання: " ____ " _____ 20 ____ р.

Керівник магістерської роботи: д.е.н. проф. Захаркін О.О.

(вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Завдання прийнято до виконання " ____ " _____ 20 ____ р. _____
(підпис студента)

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 35 с.; 4 табл., 15 рис., 44 джерела.

Актуальність теми роботи

Розповсюдження і активізація операцій з цінними паперами сприятиме підвищенню оборотності фінансових ресурсів, розширенню можливостей суб'єктів економіки. На сьогоднішній день ринок цінних паперів в нашій державі розвивається і з кожним днем розширює сферу своїх інвестиційних можливостей.

Метою даної роботи є дослідження особливостей проведення операцій на ринку цінних паперів.

Об'єкт дослідження – процес здійснення операцій з цінними паперами.

Предмет дослідження економічні відносини що виникають в процесі здійснення торгівельних операцій на фондовому ринку.

У першому розділі магістерської роботи досліджуються теоретичні засади проведення операцій з цінними паперами в умовах сучасних фінансових ринків. У другому розділі досліджено фінансові інструменти операцій з цінними паперами на фондовому ринку України. У третьому розділі наведені шляхи вдосконалення механізму проведення операцій з цінними паперами.

Інформаційною основою роботи є наукові праці, періодичні джерела, Інтернет ресурси.

ЦІННІ ПАПЕРИ, АКЦІЇ, ОБЛІГАЦІЇ, ФОНДОВИЙ РИНОК, ІНТЕРНЕТ-ТРЕЙДИНГ.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАЦІЙ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ	6
1.1 Зміст та функціональні особливості обігу цінних паперів на фінансовому ринку.....	6
1.2 Аналіз сучасних науково-методичних підходів до функціонування фінансово-економічного механізму операцій з цінними паперами.....	11
2 ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ОПЕРАЦІЙ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ	14
2.1 Сучасне становище фондового ринку України та основні тенденції розвитку сфери торгівлі цінними паперами	14
2.2 Особливості механізму операцій з цінними паперами в Україні.....	18
3 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАЦІЙ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ.....	22
3.1 Тренди та перспективи розвитку ринків цінних паперів в Україні та світі	22
3.2 Застосування сучасних інформаційних технологій для проведення операцій з цінними паперами.....	25
ВИСНОВКИ.....	28
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	30

ВСТУП

Актуальність теми. Особливою, складною, важливою формою торгівлі фінансовими ресурсами є ринок цінних паперів. Сутність торгівлі фінансовими ресурсами на ньому, полягає в організації та регламентуванні випуску та обігу цінних паперів. Розповсюдження і активізація операцій з цінними паперами сприятиме підвищенню оборотності фінансових ресурсів, розширенню можливостей суб'єктів економіки. На сьогоднішній день ринок цінних паперів в нашій державі розвивається і з кожним днем розширює сферу своїх інвестиційних можливостей. В Україні все більшої популярності набуває передача цінних паперів в управління торговцям цими паперами. Але досить велика кількість людей не знають точної суті правовідносин управління при передачі цінних паперів, а також вони лише приблизно знають свої права та обов'язки. Тому враховуючи постійне зростання значення цінних паперів на фондовому ринку та його недосконале правове регулювання, дослідження особливостей управління цінними паперами є досить доцільним [19].

Метою даної роботи є дослідження особливостей проведення операцій на ринку цінних паперів.

Об'єкт дослідження – процес здійснення операцій з цінними паперами.

Предмет дослідження економічні відносини що виникають в процесі здійснення торговельних операцій на фондовому ринку.

У першому розділі магістерської роботи досліджуються теоретичні засади проведення операцій з цінними паперами в умовах сучасних фінансових ринків. У другому розділі досліджено фінансові інструменти операцій з цінними паперами на фондовому ринку України. У третьому розділі наведені шляхи вдосконалення механізму проведення операцій з цінними паперами.

Нормативно-правова база роботи включає в себе нормативні акти, що визначають питання поведінки гравців на фондовому ринку. Інформаційною основою роботи є наукові праці, періодичні джерела, Інтернет ресурси.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАЦІЙ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

1.1 Зміст та функціональні особливості обігу цінних паперів на фінансовому ринку

Проведення операцій з цінними паперами в Україні регулюється законодавчими актами та положеннями. До недавнього часу основою такого регулювання був Закон України «про цінні папери та фондовий ринок» до якого у 2020 році були внесені зміни, які передбачають його фактичну заміну на Закон «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки. Цім Законом визначено, що: «...цінним папером є документ установленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчує грошове або інше майнове право, визначає взаємовідносини емітента цінного папера (особи, яка видала цінний папір) і особи, яка має права на цінний папір, та передбачає виконання зобов'язань за таким цінним папером, а також можливість передачі прав на цінний папір та прав за цінним папером іншим особам» [3].

Згідно з сайтом Вікіпедії: «...певний документ може бути або не бути цінним папером в залежності від внутрішнього законодавства. Так, в Україні не вважаються цінними паперами деякі види деривативів та товаророзпорядчих документів, хоча за загальносвітовою практикою такі документи вважаються цінними паперами. Водночас, виведення певного виду договорів з правового регулювання цінного паперу за наявності зарегульованості обігу позитивно впливає на розвиток цього інструменту, наприклад, в Україні не застосовується особливий податок на операції з відчуження цінних паперів та операцій з деривативами до операцій з товаророзпорядчими документами, які не є цінними паперами [14]».

Ринок цінних паперів є основним місцем їх обороту, де відбувається їх продаж і придбання. Ринок цінних паперів має функції, які підтверджують його

схожість з ринками в класичному розумінні, так і функції вузькоспеціалізовані, що відрізняють його від інших ринків.

До першої категорії функцій можна віднести підтримку діяльності по отриманню прибутку від обороту товарів ринку, забезпечення руху їх механізмами ринку, доведення інформації про об'єкти торгівлі його учасникам, створення правил торгівлі, ведення контролю та управління операціями на ньому. До специфічних функцій можна віднести рух коштів між різними галузями ринку, перехід заощаджень в виробничу сферу від населення, зниження дефіциту державного бюджету без емісії грошових коштів в обіг, зниження і страхування ризиків в рамках торгів цінними паперами.

Ринок цінних паперів підрозділяється на кілька частин, що відрізняються за параметрами руху активів: первинний і вторинний - залежно від циклу звернення, організований і неорганізований - в залежності від наявності жорстко встановлених правил обігу паперів, біржовий і позабіржовий - в залежності від місця звернення, традиційний і комп'ютеризований - від способу обробки угод, касовий і терміновий - в залежності від терміну виконання угод.

Учасниками ринку цінних паперів виступають фізичні або юридичні особи, які продають або купують цінні папери, які обслуговують обор і проведення розрахунків за ними, як правило, вони входять в групу емітентів, інвесторів, фондових посередників, обслуговуючих організацій, органи державного регулювання.

Цінні папери є окремою формою капіталу за своїм економічним змістом, що відрізняється від звичних товарних, виробничих і грошових його форм, здатна до обігу на ринку як особливий товар замість нього і приносить дохід.

Властивості цінних паперів виражені наступними параметрами, що описують її зміст, а саме: призначення і звернення цінних паперів, вихідна основа забезпечення активів (фінансові кошти, інші товари, активи підприємств), порядок володіння цінним папером, форма випуску, характер звернення, форма власності, ризикованість, прибутковість, характер вкладених коштів в цінний папір, форма звернення на ринку. Належність прав на цінний папір визначає

порядок володіння, в залежності від цього цінні папери поділені на іменні (належать конкретній особі), на пред'явника (без вказівки власника), ордерні (названа особа у цінному папері що призначає третю особа на розпорядження ним).

Цінний папір на пред'явника має перевагу, оскільки на ринку передача прав власності на нього здійснюється в останній момент укладання угоди при переході від продавця до покупця на відміну від іменних цінних паперів. Операції з іменними цінними паперами повинні фіксуватися і проходити реєстрацію, в зв'язку з оподаткуванням з боку держави, тому, що в іменних цінних паперах власник завжди відомий.

Іменні цінні папери можуть бути безпаперовими, зареєстрованими в електронній формі на конкретну юридичну або фізичну особа. Така форма цінного паперу дозволяє знизити витрати на розрахунки, перехід між власниками, зберігання і облік. Безпаперова форма також може бути застосована до емісійних цінних паперів.

Емісійні цінні папери мають такі властивості: закріплення майнових прав власника, розміщення випусками, наявність рівного розміру і часу виконання прав в рамках одного випуску незалежно від періоду придбання цінного паперу. Цінні папери, на операції з якими потрібно визначення прав власників, що значаться в реєстрі, є іменними.

Всі цінні папери поділені на два великих групи: основні і вторинні цінні папери. До основних цінних паперів відповідно до законодавства зараховуються державні облігації, чеки, коносаменти, акції, депозитарні сертифікати, заставні та інші. До вторинних цінних паперів належать облігації, заставні та акції. Вторинні папери можуть представляти як відмінну від основних цінних паперів форми, які закріплюють звернення прав на придбання, як правило, акцій, так і форми основних цінних паперів, які закріплює перехід прав між власниками.

На ринку в обороті беруть участь наступні цінні папери: акції, облігації, опціони емітента, депозитарні сертифікати, векселі, чеки, заставні, коносаменти, фондові варанти, підписні права. Акції закріплюють права її власника на

право вимоги частини прибутку акціонерного товариства у вигляді дивідендів, права на управління і на розділ майна у разі ліквідації. Узагальнена класифікація цінних паперів наведена на рисунку 1.1.

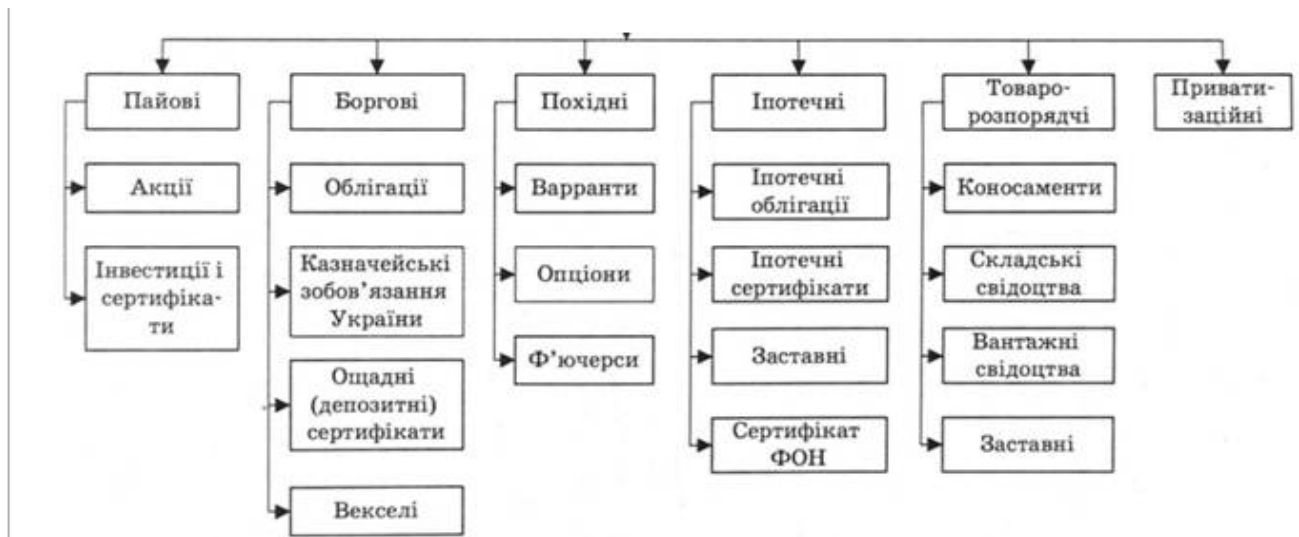

Рисунок 1.1 – Узагальнена класифікація цінних паперів

Облігації закріплюють права власників на вимогу від емітента номінальної вартості облігації або її майнового еквівалента в термін, передбачений дією облігації.

Опціоном емітента є цінний папір, що дає право на покупку її власником акцій емітента опціону, в разі настання прописаних обставин, або в обумовлений термін.

Депозитарний сертифікат підтверджує обсяг депозиту в конкретній кредитній організації і права на його отримання і належні відсотки по закінченню обумовленого терміну.

Вексель являє фінансове зобов'язання про повернення позичених коштів позичальника відповідно до вексельного права.

Чек є письмовим розпорядженням, яке дає чекодавець банку про сплату зафіксованої в ньому суми банку, як правило нічим не обумовлене.

Заставна є цінним папером, який забезпечує згідно з договором іпотечно-го кредитування право власника на вимоги майна або грошової компенсації за неї.

Коносамент - цінний папір, виражена у формі контракту, що визначає порядок перевезення вантажів і право на їх отримання, має міжнародну стандартизовану форму.

Фондовий варрант підтверджує першорядне право його власника на придбання пакета акцій, або облігацій деякої компанії в рамках обумовленого терміну за фіксованою ціною.

Передплатне право є цінним папером на можливість акціонерам бути підписаними на обумовлений обсяг знову випущених акцій конкретної фірми за фіксованою ціною в рамках встановленого періоду.

В загальному вигляді класифікація операцій з цінними паперами наведена на рисунку 1.2. Як видно з рисунку ці операції можуть відбуватися з цінними паперами власної та невластної емісії.

Рисунк 1.2 – Основні види операцій з цінними паперами

За інформацією Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку : «...професійна діяльність з торгівлі цінними паперами включає:

– дилерську діяльність – укладення торговцем цінними паперами цивільно-правових договорів щодо цінних паперів від свого імені та за свій рахунок з метою перепродажу, крім випадків, передбачених законом;

– брокерську діяльність – укладення торговцем цінними паперами цивільно-правових договорів (зокрема договорів комісії, доручення) щодо цінних паперів від свого імені (від імені іншої особи), за дорученням і за рахунок іншої особи.

– андеррайтинг – укладення торговцем цінними паперами договорів щодо відчуження цінних паперів та/або здійснення дій чи надання послуг, пов'язаних з таким відчуженням, у процесі емісії цих цінних паперів за дорученням, від імені та за рахунок емітента на підставі відповідного договору з емітентом.

– діяльність з управління цінними паперами – діяльність, яка провадиться торговцем цінними паперами від свого імені за винагороду протягом визначеного строку на підставі договору про управління переданими йому цінними паперами та грошовими коштами, призначеними для інвестування в цінні папери, а також отриманими в процесі цього управління цінними паперами та грошовими коштами, які належать на праві власності установнику управління, в його інтересах або в інтересах визначених ним третіх осіб [11]».

1.2 Аналіз сучасних науково-методичних підходів до функціонування фінансово-економічного механізму операцій з цінними паперами

Огляд сучасної наукової літератури демонструє наявність значного інтересу до різних аспектів проведення операцій з цінними паперами та фінансово-економічного механізму управління цим процесом.

Значна кількість науковців присвячують свої роботи дослідженню системи обліку та аудиту операцій з цінними паперами. Серед них можна відзначити роботи О. Мелень, Н. Побережної, Л. Стригуль [9]. Т. Польова та І. Порсюрова розглядаючи питання аудиту операцій з цінними паперами зазначають, що «...повне виконання завдань аудиту операцій з цінними паперами дозволяє ефективно здійснювати перевірки правильності відображення в обліку операцій з цінними паперами та значно полегшить роботу аудитора, раціоналізує і опти-

мізує процес перевірки, надавши можливість приділити належну увагу найважливішим напрямкам аудиту цінних паперів. Вони пропонують робочу таблицю перевірки правильності відображення в обліку фінансових результатів операцій з цінними паперами, яка дозволяє враховувати необхідний обсяг інформації для подальшого формування правдивого аудиторського висновку [12]».

Разом з тим, багато авторів наголошують на недосконалість законодавчого регулювання процедур такого аудиту. Наприклад Т. Біловус зазначає, що в Законі України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» № 2258- VIII від 20.03.2020 р., відсутні положення, які б стосувалися якості здійснення аудиту на РЦП, а це означає, що перевірка професійних учасників РЦП матиме лише формальний характер, а не справжній аудиторський контроль за фінансовою звітністю даних учасників ринку. Справа в тому, що були внесені зміни до вищезазначеного закону, в результаті якого у законі давалося визначення «підприємств, що становлять суспільний інтерес». Та в остаточній редакції закону зі списку «підприємств, що становлять суспільний інтерес» зникли професійні учасники РЦП, що дозволяє даним учасникам залишати результати своєї діяльності в тіні від державного контролю. А це велика кількість торговців ЦП, КУА, депозитарних установ тощо, які володіють та управляють мільярдами гривень своїх «клієнтів-інвесторів», тобто «суспільними грошима» [4].

Чимало публікацій з даного напрямку присвячено операціям комерційних банків з цінними паперами. На сьогодні банки є ключовими гравцями на фондовому ринку і учасниками інвестиційних процесів в сфері фінансового інвестування. Так, Л. Кльоба зазначає, що: «...основними інвестиційними цілями банків України на ринку цінних паперів у сучасних умовах є забезпечення доходності фінансових вкладень при мінімізації ризику, пошук високодохідних корпоративних цінних паперів з метою отримання контролю над окремими підприємствами, збільшення обсягів торговельних операцій з надійними фондovими цінностями [8]».

Теоретико-методичні засади проведення операцій з цінними паперами наведені також в працях науковців Сумського державного університету [5, 13, 10, 7, 1, 2].

Аналізуючи інтерес сучасних науковців до питань управління цінними паперами скористаємося програмним продуктом Google Trends. Він дозволяє проаналізувати частоту пошукових запитів інформації щодо використання певних термінів та категорій. До таких пошукових термінів доцільно віднести різні види цінних паперів, таких як акції, облігації, чек, вексель (рис. 1.3).

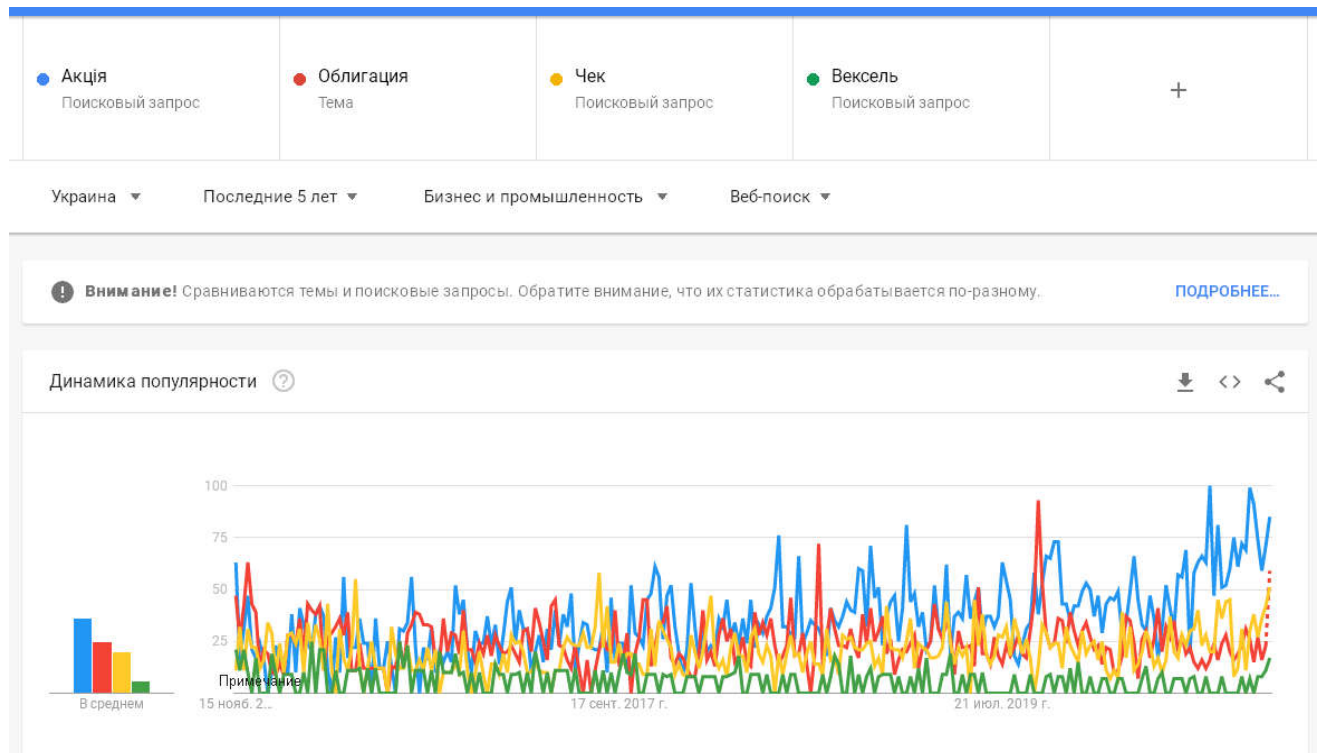

Рисунок 1.3 – Частота застосування термінів, пов’язаних з цінними паперами в Україні [авторська розробка].

Як видно з рисунку 1.3 більша увага приділяється пошуку інформації, щодо питань управління торгівельними операціями, пов’язаними із торгівлею акціями. Це не дивно, адже акції є одним з основних інструментів, що використовується інвесторами на фінансових ринках. Щодо інших фінансових інструментів, можна зробити висновок, що також є популярними операції з облігаціями та банківськими чеками.

2 ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ОПЕРАЦІЙ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

2.1 Сучасне становище фондового ринку України та основні тенденції розвитку сфери торгівлі цінними паперами

Аналіз сучасного становища фондового ринку України доцільно проводити з використанням даних сайту Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [11]. За даними Комісії за перші 9 місяців 2020 року, було емітовано цінних паперів на 86,5 млрд грн, що на 14,94 млрд грн перевищує аналогічний показник 2019 року (71,56 млрд грн). За цей період було здійснено 48 випусків акцій вартістю 23,53 млрд грн (табл. 2.1). Слід зазначити, що за такий самий період попереднього року обсяг емітованих цінних паперів був більшим на 20,5 млрд грн.

Таблиця 2.1 – Обсяг та кількість випусків акцій, зареєстрованих Комісією протягом січня-вересня 2020 року

Період	Обсяг випуску акцій, <u>млн грн</u>	Кількість випусків, <u>шт</u>
Січень	145,91	8
Лютий	59,00	1
Березень	618,22	4
Квітень	132,88	3
Травень	2 249,15	6
Червень	58,24	4
Липень	6 724,66	11
Серпень	794,26	6
Вересень	12 750,12	5
Усього	23 532,44	48

Найбільші обсяги емісії акцій, що було зареєстровано у вересні 2020 року були притаманні ПАТ «Укрексімбанк» на суму 6,84 млрд. грн та АТ «ПУМБ» на суму 4,78 млрд грн. Ці емісії склали більшу частину випусків цінних паперів у формі акціонерного капіталу. З таблиці 2.2 видно, що на ринку облігацій Комісією було зареєстровано у січні-вересні 2020 року 67 емісій облігацій

суб'єктів господарювання на суму 28,86 млрд грн. Порівнюючи з таким самим періодом 2019 року спостерігається зростання обсягу зареєстрованих емісій облігацій суб'єктів господарювання на 21,17 млрд грн.

Таблиця 2.2 – Обсяг та кількість випусків облігацій підприємств, зареєстрованих Комісією протягом січня-вересня 2020 року

Період	Обсяг випуску облігацій підприємств, млн грн				Кількість випусків, шт
	Підприємства (крім банків та страхових компаній)	Банки	Страхові компанії	Загальний обсяг зареєстрованих випусків	
Січень	4774,64	200,00	0,00	4974,64	24
Лютий	0,00	0,00	0,00	0,00	0
Березень	0,00	0,00	0,00	0,00	0
Квітень	5992,00	0,00	0,00	5992,00	2
Травень	3398,16	0,00	0,00	3398,16	14
Червень	13642,00	0,00	0,00	13642,00	6
Липень	341,62	0,00	0,00	341,62	7
Серпень	310,00	0,00	0,00	310,00	10
Вересень	200,00	0,00	0,00	200,00	4
Усього	28658,42	200,00	0,00	28858,42	67

За аналізований період 2020 року Комісією було зареєстровано обсяги емісії інвестиційних сертифікатів пайових інвестиційних фондів на загальну суму 3,64 млрд грн, що перевищує на 151 млн грн аналогічний показник 2019 року. Також за цей період 2020 року відбувалася емісія акцій корпоративних інвестиційних фондів. Сума емісії таких акцій, що була зареєстрована Комісією, склала 28,88 млрд грн. Цей показник перевищує на 13,05 млрд грн результат, отриманий за такий самий період 2019 року.

Щодо загальної кількості існуючих в єдиному Державному реєстрі корпоративних та пайових інвестиційних фондів можна зазначити, що на кінець вересня 2020 року в ньому налічується 231 установа спільного інвестування, серед яких: 220 корпоративних інвестиційних фондів; 31 пайових інвестиційних фондів.

Однією з основних характеристик фондового ринку є обсяги біржової торгівлі цінними паперами. Аналіз цього показника для фондового ринку України показує, що за період, що аналізується за січень-вересень 2020 року, такий об-

сяг біржових угод з становив 239 млрд грн. За цей період 2020 року у порівнянні з даними такого самого періоду попереднього року обсяг біржових угод з цінними паперами зріс на 3,14% (січень-вересень 2019 року – 231,81 млрд грн).

Таблиця 2.3 – Обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі протягом січня-вересня 2020 року, млн грн

	УБ	ПФТС	УМВБ	ПЕРСПЕКТИВА	Усього
Січень	23,13	5804,54	0,00	16205,43	22033,10
Лютий	251,81	4996,53	0,00	9054,75	14303,09
Березень	82,93	20283,11	0,00	21591,59	41957,63
Квітень	15,48	9717,28	0,03	16995,95	26728,74
Травень	59,18	10862,93	1,41	15107,97	26031,49
Червень	13,89	11591,37	0,64	13944,87	25550,77
Липень	163,64	11901,43	0,74	14304,96	26370,77
Серпень	41,74	10480,21	0,61	17183,35	27705,90
Вересень	124,52	12537,79	0,98	15731,35	28394,64
Усього	776,31	98175,18	4,41	140120,22	239076,13

Аналіз структури цінних паперів показує, що найбільший обсяг мали торгів за облигаціями внутрішньої державної позики (ОВДП). Ця сума становила – 234,7 млрд грн. В підсумку це становило 98,18% від сумарного обсягу угод на біржовому ринку протягом аналізованого періоду (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4 – Обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі з розподілом за видом фінансового інструменту протягом січня-вересня 2020 року, млн грн

	Акція	Акція іноземного емітента	Акція КІФ	Державний державний ватив	Інвестиційний сертифікат	Облігація внутрішніх державних позик	Облігація внутрішніх місцевих позик	Облігація зовнішніх державних позик	Облігація іноземного емітента	Облігація іноземної держави	Облігація підприємства	Опціонний сертифікат	Ф'ючерсний контракт	Усього
Січень	12,57	0,29	0,00	0,00	0,00	21793,81	0,00	25,48	0,00	0,00	200,48	0,47	0,00	22033,10
Лютий	21,94	0,71	0,00	0,00	43,43	14105,27	22,94	6,25	0,00	0,63	101,29	0,61	0,00	14303,09
Березень	290,73	0,55	0,00	0,00	0,18	41266,88	29,35	138,34	13,10	0,05	218,43	0,00	0,00	41957,63
Квітень	5,61	0,10	0,00	0,00	1,15	26697,71	0,00	15,53	5,84	0,00	2,79	0,00	0,03	26728,74
Травень	1,47	0,82	0,00	2,82	0,79	25962,21	1,54	43,31	0,00	0,00	17,11	0,00	1,41	26031,49
Червень	4,35	0,37	3,33	0,00	0,35	24826,19	587,28	58,87	0,00	0,00	18,22	51,17	0,64	25550,77
Липень	12,19	1,39	0,00	0,00	1,02	24887,47	1087,95	148,48	0,00	0,00	224,17	7,36	0,74	26370,77
Серпень	8,52	0,59	0,00	0,00	0,92	27528,82	77,54	83,62	0,00	0,19	4,85	0,16	0,69	27705,90
Вересень	49,10	0,70	0,26	0,00	1,12	27655,39	539,80	136,41	0,00	0,20	10,46	0,02	1,18	28394,64
Усього	406,49	5,53	3,59	2,82	48,94	234723,76	2346,40	656,28	18,94	1,08	797,80	59,79	4,69	239076,13

Сучасний фондовий ринок України налічує декілька фондових бірж. На цьому ринку протягом періоду, що аналізується у 2020 році торгівля цінними паперами була сконцентрована на двох фондових біржах «Перспектива» та «ПФТС». При цьому загальна питома вага вартості біржових угод становила 99,67% (таблиця 2.5).

Аналіз обсягів біржових контрактів з на фондовому ринку протягом аналізованого періоду 2020 року на вторинному ринку цінних паперів становив 99,9% від загального обсягу угод, що здійснювались на фондовій біржі протягом цього періоду (таблиця 2.6).

Таблиця 2.5 – Обсяг біржових контрактів на організаторах торгівлі з розподілом за видом фінансового інструменту (у розрізі організаторів торгівлі) протягом січня-вересня 2020 року, млн грн

	Акція	Акція інвестментного емітента	Акція КІФ	Державний депозит	Інвестиційний сертифікат	Облігація внутрішніх державних позик	Облігація внутрішніх місцевих позик	Облігація зовнішніх державних позик	Облігація інвестментного емітента	Облігація інвестментної держави	Облігація підприємства	Опційний сертифікат	Ф'ючерсний контракт	Загальний підсумок
УБ	99,92	5,51	0,00	0,00	5,55	570,35	0,00	60,38	5,84	0,00	28,50	0,00	0,28	776,31
ПФТС	306,57	0,02	3,59	0,00	43,40	94330,27	2174,11	557,02	13,10	1,08	746,02	0,00	0,00	98175,18
УМВБ	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	4,41	4,41
ПЕРСПЕКТИВА	0,00	0,00	0,00	2,82	0,00	139823,14	172,30	38,88	0,00	0,00	23,28	59,79	0,00	140120,22
Усього	406,49	5,53	3,59	2,82	48,94	234723,76	2346,40	656,28	18,94	1,08	797,80	59,79	4,69	239076,13

Таблиця 2.6 – Обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі за видами ринку протягом січня-вересня 2020 року, млн грн

	Первинний ринок		Вторинний ринок				Усього
	Спотовий ринок	Усього на первинному ринку	Ринок РЕПО	Строковий ринок	Спотовий ринок	Усього на вторинному ринку	
УБ	0,00	0,00	3,15	0,28	772,89	776,31	776,31
ПФТС	208,02	208,02	1936,82	0,00	96030,34	97967,17	98175,18
УМВБ	0,00	0,00	0,00	4,41	0,00	4,41	4,41
ПЕРСПЕКТИВА	0,00	0,00	40389,23	0,00	99730,99	140120,22	140120,22
Усього	208,02	208,02	42329,20	4,69	196534,22	238868,11	239076,13

2.2 Особливості механізму операцій з цінними паперами в Україні

Фондовий ринок України в основному представлений цінними паперами, які емітує держава. Для фізичних осіб інвестиційними перевагами такого фінансового інструменту є в першу чергу стовідсоткові гарантії держави щодо повернення їх номінальної вартості (по депозитам Фонд гарантування вкладів гарантує у разі банкрутства банку повернення суми не більше 200 тис. грн.) та стабільна дохідність протягом довгого строку (у разі стабільної кон'юнктури фінансового ринку), по-друге, відсутність будь-якої сплати податків (наприклад, альтернативне джерело прибутку, як банківський депозит, обкладається податком на доходи фізичних осіб 18% + 1,5% військовий збір), по-третє, можливість використовувати як забезпечення по кредитах, а також можливість за потреби продати цінні папери на вторинному ринку.

На фондовому ринку України обертаються також цінні папери, номіновані в іноземній валюті - єврооблігації або євробонди, випущені для обігу на міжнародному фондовому ринку з метою залучення іноземних інвесторів або отримання прибутку від купівлі-продажу на фондових біржах. Але для того, щоб придбати єврооблігації, покупець повинен володіти капіталом не менше як сто тисяч доларів. Переваги та недоліки єврооблігацій такі ж як і ОВДП.

Крім того, фондовий ринок, як альтернатива державним цінним паперам пропонує цінні папери приватних національних та іноземних компаній.

Приватні компанії на відміну від держаних, на основі емісії цінних паперів ставлять за мету отримання прибутку від їх розміщення на внутрішньому та зовнішньому фондовому ринку, тому дохідність такого інструменту буде вищою в порівнянні з держаними цінними паперами. Але подібна перевага може компенсуватись вищими комісійними витратами та обов'язковістю сплати податків за такими доходами.

В Україні фізична особа може купити цінні папери тільки через торговців, яких ще називають інвестиційними компаніями або брокерами. У такій компанії повинна бути відповідна ліцензія Національної комісії, що здійснює

державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг на торгівлю цінними паперами і надання брокерських послуг.

Перевагою інвестиції в приватні цінні папери є можливість самостійного вибору і формування портфелю, враховуючи ступінь ризику та рівень дохідності, а також володіння повною інформацією про емітента цінних паперів, за умови його обов'язкового розкриття інформації про фінансовий стан.

В умовах постійного очікування фінансового розбалансування, будь-яке альтернативне джерело вкладення вільних коштів несе ризики втрати капіталу. Брак державних коштів і затримка виплат власника державних цінних паперів призведе і до дестабілізації у всій фінансовій сфері.

Управління цінними паперами може здійснюватися тільки торговцями цінних паперів. Але це відноситься лише до емісійних цінних паперів. Як відомо на сучасному ринку існують також неемісійні цінні папери, які можуть належати будь-якому суб'єкту підприємницької діяльності. Видача неемісійних цінних паперів не потребує суворого контролю з боку держави, тому може випускатися без реєстрації. Саме поняття «управління цінними паперами» включає в себе не лише функції управління цінними паперами, а й фінансовими контрактами, грошовими коштами, які інвестуються в фінансові інструменти.

Управління цінним паперами відноситься до ризикового виду діяльності. Особливістю даного виду, є те що установник має велику довіри до управителя. Це характеризується тим що, саме управитель здійснює весь процес передачі цінних паперів, їх вкладення, та обмірковує стратегію примноження вартості цінних паперів. Саме через це установник має прислухатися до всіх порад управителя та чітко виконувати його доручення. В свою чергу управитель не має права сперечатися чи не виконувати свої обов'язки, зазначенні в договорі. Більшість операцій з цінними паперами проводиться на позабіржовому ринку, це означає що майже відсутній ринок корпоративних цінних паперів. А отже управління паперами функціонує не досить налагоджено, оскільки позабіржовий ринок не має на меті отримання прибутку. Також, це показує що більшість компаній не можуть торгувати на фондовій біржі, через низькі показники дія-

льності, що не відповідають умовам реєстрації на біржі. Капіталізація українських компаній не досягає навіть 2 млрд. доларів, коли акціонерні компанії США мають капіталізацію близько 20 трлн. доларів. Це означає, що Україна не може налагодити правильне управління та регулювання цінних паперів, яке б передбачало збільшення операцій на фондовому ринку та отримання прибутку з них.

Отже, особливості управління цінними паперами в Україні полягають в тому, що торгівлю ними може здійснювати тільки уповноважена особа – торговець цінними паперами. Управління цінними паперами належить до ризикового виду діяльності, а між установником і управителем повинні бути налагоджені відносини на повній довірі. Договори про управління цінними паперами регламентуються Законом України. Управління цінними паперами є досить не налагодженою системою, оскільки в Україні в порівнянні з іншими країнами досить низькі показники капіталізації компаній, а більшість операцій проходить на позабіржовому ринку. Кількість торговців, які управляють цінними паперами щороку знижується, відповідно знижується і якість управління [19].

Суттєвою є інвестиційна діяльність та операції з цінними паперами комерційних банків. Інвестиційні операції банків зводяться в основному до операцій з цінними паперами, які можуть відноситися, як до посередницької діяльності банків і проводитися на комісійній основі, так і до банківських операцій, що проводяться за свій рахунок. Робота банку з цінними паперами будується в двох напрямках: банк вкладає кошти (свої та за дорученням клієнта), а також випускає власні папери - акції, облігації, депозитні сертифікати. Банки можуть купувати акції підприємств і часто це робиться з метою управління ними, щоб домогтися максимальної вартості акцій. У таких випадках купується контрольний пакет.

Емісія даних цінних паперів дозволяє комерційним банкам:

- збільшувати розміри власних інвестицій за рахунок випуску акцій;
- формувати кредитний пакет шляхом випуску облігацій;
- залучати вклади під час випуску і реалізації депозитних і ощадних сертифікатів;

- залучати кошти і збільшувати клієнтуру за рахунок випуску векселів.

Сучасні інвестори купують цінні папери або для отримання додаткового доходу, або для отримання можливості в управлінні банком. Емітувати акції мають право комерційні банки, утворені як акціонерне товариство і при емісії вирішуються наступні завдання:

- встановлюється мета випуску цінних паперів (для зміцнення своїх позицій на ринку);
- вивчаються всі можливі ризики (ймовірність відхилень від очікуваних результатів);
- проводиться розрахунок економічної ефективності проведених операцій;
- розробляється технологія проведення операції.

Основний ризик при емісії акцій - це ризик нерозміщення цінних паперів комерційних банків, але цей ризик дуже малий. Процедура емісії акцій для комерційних банків досить трудомісткий процес, тому банки розміщують додатково облігації, а також різні інструменти грошового ринку – розміщення на депозитах, боргові зобов'язання. Випуск цінних паперів у вигляді акцій і облігацій змінює власний і позиковий капітал банку, а емісія сертифікатів і векселів розглядається як залучення депозитів або безвідкличних вкладів. При випуску облігацій, комерційні банки мають ряд переваг:

- випуск облігацій дозволяє уникнути такої вимоги, як обов'язкове резервування, так як в фонд обов'язкових резервів відрахувань від них немає;
- процедура випуску облігацій більш проста, ніж випуск акцій, тому що не потрібно відкриття спеціального накопичувального рахунку;
- комерційним банкам не потрібно встановлювати мінімально оплачувану частку випуску облігацій по відношенню до спочатку заявленому його обсягу, досягнення якого необхідно для реєстрації підсумків випуску;
- відсотки, що виплачуються по облігаціях, зменшують базу оподаткування, це дозволяє знизити оподатковуваний прибуток.

3 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАЦІЙ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ

3.1 Тренди та перспективи розвитку ринків цінних паперів в Україні та світі

Одним із вагомих чинників стабільного функціонування фондового ринку є достатній рівень конкуренції між його учасниками. Конкурентне середовище на фондовому ринку формується за допомогою безперервної діяльності суб'єктів, що функціонують на ньому, і фінансових можливостей, які визначають потенціал отриманого фінансового результату. Таким чином до суб'єктів ринку цінних паперів можуть бути належати практично всі учасники фінансово-економічних відносин, пов'язані з процесом накопичення, вкладення капіталу в усіх його формах з метою отримання фінансової вигоди.

Оскільки механізм функціонування фондового ринку полягає в тісній взаємодії і взаємозв'язку різних суб'єктів ринку, до яких відносяться вищеназвані учасники, то ринок цінних паперів може функціонувати лише за участю держави, емітентів (фізичних і юридичних осіб), які емітують цінні папери і зацікавлені в мобілізації вільних коштів інвесторів (юридичних та фізичних осіб), які мають фінансові ресурси, купують цінні папери і шукають вигідне їх розміщення і посередників (дилерів, брокерів, маклерів та ін.), які забезпечують оборот цінних паперів і здійснення різних фондових операцій. Тому держава, емітенти, індивідуальні інвестори і фінансові посередники при укладанні угод є головними інститутами операцій на фондовому ринку, які сприяють переливу коштів з сектора вільних фінансових ресурсів в сектор фондових цінностей.

На регіональному ринку цінних паперів при включенні індивідуальних інвесторів в роботу ринку велике значення має розмір і структура надлишкових заощаджень, що має на увазі, що приватні та корпоративні інвестори мають достатні кошти, які зберігаються у відносно ліквідній формі. Найбільш придатними інструментами в цьому випадку є валюта, банківські депозити та депозити

(в тому числі нерозподілені металеві рахунки), а також цінні папери, які обертаються на організованому ринку. При поверненні коштів від інвестування в ці фінансові активи можлива часткова втрата їх вартості, але в цілому інвестор має можливість повернути гроші швидше і простіше, ніж при продажу нерухомості або частки в товаристві з обмеженою відповідальністю або неліквідних цінних паперів регіональних емітентів.

Це сприяє розвитку ринку фінансових послуг. Фінансові інститути конкурують між собою як щодо однієї послуги (наприклад, конкуренція на ринку брокерських послуг), так і по відношенню до медіації фінансових ресурсів в цілому (конкуренція, в рамках якої інвесторам пропонуються різні варіанти інвестування в залежності від специфіки діяльності фінансового інституту: банківські депозити і депозити, нерозподілені металеві рахунки, загальні фонди банківського управління, брокерські послуги, дилерські послуги, довірче управління цінними паперами, агентські послуги з купівлі-продажу інвестиційних паїв). Таким чином, на фінансовому ринку регіону починається боротьба за вільні кошти населення і підприємств; при цьому специфічна форма залучення і посередництва цих коштів може бути обмежена тільки дозволеною для фінансових установ діяльністю. Функція концентрації інвестиційного капіталу стає ключовою регіональної функцією ринку цінних паперів.

Сучасні тенденції розвитку фінансових ринків різних країн свідчать про наступне: якщо раніше на ринках переважали професійні інвестори, то останнім часом на ринки - в тому числі на ринок цінних паперів - активно входять індивідуальні інвестори. Серед позитивних рис цієї групи виділяють свободу вибору об'єкта інвестування, мобільність, наявність вільних фінансових ресурсів протягом певної кількості часу. Негативними рисами є величезна залежність від думки суспільства, досить низькі можливості в сфері інвестицій, бажання і спроба досягти отримання обов'язкових гарантій вкладень.

Через те, що фінансовий ринок відноситься до ринків, що розвиваються, вітчизняні індивідуальні інвестори - особливо в регіонах - поки широко не використовують загальні основи управління фінансовими інвестиціями з ураху-

ванням західного досвіду, на який сьогодні потрібно спиратися. Тому виникає необхідність зосередити нашу увагу на деяких проблемах формування інвестиційного портфеля на регіональному ринку цінних паперів. Зокрема, ми будемо розглядати інвестиційні цілі, які ставить перед собою індивідуальний інвестор при вкладанні коштів у фінансові інструменти.

Більшість норм, які зачіпають статус права інвесторів, які виступають в якості учасників ринку цінних паперів, не мають достатньої формулювання. Так, норми не враховують специфічні особливості цього роду діяльності, в зв'язку з чим в деякі моменти застосовуються недостатньо успішно.

Можна навести, основні пропозиції щодо законодавчого регулювання РЦП:

- 1) врегулювання емісії та обігу інструментів РЦП законодавчими нормами;
- 2) врегулювання питання емісії, обігу та розміщення державних ЦП;
- 3) забезпечення державних гарантій щодо операцій з державними ЦП;
- 4) внесення в усі нормативно-правові акти, що стосуються питань регулювання РЦП, як рівноправних суб'єктів РЦП таких учасників як органи місцевого самоврядування, державні банки та державні установи, які ведуть господарську діяльність і контролюються державою з метою залучення додаткових публічних фінансових коштів;
- 5) визначення на законодавчому рівні криптовалюти як новий вид інструментів РЦП і чітко прописати їх емісію та обіг на РЦП;
- 6) запровадження на законодавчому рівні другого рівня системи пенсійного накопичення;
- 7) запозичення та використання міжнародного досвіду у сфері державного регулювання РЦП із використанням інноваційних фінансових інструментів.

3.2 Застосування сучасних інформаційних технологій для проведення операцій з цінними паперами

Деякі автори розглядають сучасні тенденції розвитку ринку цінних паперів з урахуванням цифрової трансформації економіки. Процес цифрової трансформації ринку цінних паперів сприятиме економічного зростання в державі шляхом подолання структурних дисбалансів економіки. Даний процес сприятиме відкритості та прозорості ринку цінних паперів, а також появи надійних емітентів і великих інвесторів. Ера цифровізації суттєво трансформує облікову, суб'єктну, інструментальну та розрахунково-клірингову структури ринку цінних паперів.

Так, в експлуатацію введена нова ІТ-платформа Центрального депозитарію DEPEND Q, що призведе до якісних змін у роботі системи депозитарного обліку українського ринку цінних паперів. В нову систему переведено інформацію про 3 млн рахунків, номінальна вартість яких складає 1,7 трлн грн. Ця платформа надала нові можливості для фінансового ринку, нові сервіси як для компаній, так і власників цінних паперів, забезпечивши високий рівень захисту їхніх прав. Саме це дозволить депозитарним установам самим обирати програмне забезпечення для обслуговування клієнтів та пришвидшить інтеграцію України в європейський ринок цінних паперів.

Під терміном «інтернет-трейдинг» (англ. Internet - trading, аналогічні назви «E-trading» або «I-trading») мається на увазі метод виконання торгових операцій, пов'язаних з купівлею або ж торгівлею акціями та іншими видами фінансових інструментів на міжнародному фінансовому ринку, за допомогою послуг дилінгових центрів і спеціалізованих програм в онлайн режимі.

В українській системі Інтернет-трейдингу існує 2 різновиду:

1. Посередницький »(on-line-брокер). Брокер здійснює доступ до торгових систем через мережу Інтернету, що прискорює і спрощує весь цей процес, при цьому клієнт брокера віддає розпорядження в онлайн режимі.

2. «Самостійний», прямий доступ (direct access). Це більш перспективний для інвесторів спосіб управління своїми вільними коштами за рахунок вкладення їх у цінні папери через систему інтернет-трейдингу. Особливістю даного виду є те, що інвестор уже сам грає на біржі в онлайн - режимі за допомогою спеціальної програми. Крім здійснення швидкої угоди за поточною ціною, у клієнта також є інший варіант - відкликати угоду.

Інтернет-трейдинг - взаємозв'язок 3 складових: торгової системи, користувачів Інтернет-трейдингу і програмного забезпечення. Інтернет-трейдинг є сучасним способом розміщення вільних грошових коштів за рахунок покупки або продажу цінних паперів в режимі реального часу. Головною відмінністю від реального торгу на біржі є те, що клієнту надано мінімальний (невеликий) набір послуг брокера (прийом і виконання заявки, все інше відноситься до додаткових).

По всьому світу вже отримали своє визнання кілька сотень інтернет - брокерів. Ними можуть бути, як щойно створені компанії, так і підрозділи великих інвестиційних банків, взаємних фондів і ін. Програмне забезпечення є найголовнішим еквівалентом існування даної системи інтернет-трейдингу. Зручний і зрозумілий інтерфейс програми дозволяє побачити котирування в режимі он-лайн, все що здійснюється в торговельній системі угоди, які динамічно змінюються, а також всі відомості про ліміти після кожної операції. Всю корисну інформацію, показники динаміки, графіки і т.п. можна зберігати в архівах даних програм для здійснення аналізу здійснених угод. Інформаційне забезпечення і час виконання заявки - це те, на що звертає увагу трейдер постійно в процесі своєї діяльності. Від зручності використання і можливостей, закладених в програмне забезпечення, залежить швидкість і ефективність роботи трейдера. Відповідно до цього в системі інтернет-трейдингу можна виділити три компоненти:

1. Система доставки біржової інформації полягає в тому, що кожен учасник торгів отримує таку ж інформацію, що і брокер.

2. Система доставки заявок клієнта сприяє прямій і більш прискореній передачі заявки в біржову торгову систему.

3. Системи відстеження передачі заявки в біржову систему - перегляд стану виконання заявки в режимі реального часу, також є можливість скасування заявки.

Інтернет-трейдинг володіє величезною кількістю переваг, серед яких особливе уваги заслуговують наступні:

1. Можливість досягнення фінансової незалежності.

2. Мінімальний розмір податкових зборів. Податкові збори вираховуються при виведенні прибутку.

3. Вільний графік і свобода пересування. У будь-який час, в будь-якому місці.

4. Вибір інструментів для оптимального набору.

5. Наявність безкоштовних навчальних програм.

Крім переваг, є і слабкі сторони, серед яких виділяють наступні:

1. Необхідність наявності значного обсягу вільних коштів. Щоб інтернет-трейдинг приносив істотний дохід, потрібно капітал від 1000 дол.

2. Тривалий процес навчання.

3. Наявність знань і навичок.

4. Відсутність стабільного заробітку.

5. Розвиток маржинальної торгівлі (на ринку може виникнути ситуація ажіотажу).

6. Серйозні психологічні навантаження. Через високу ймовірність виникнення збитків гравець знаходиться в сильному емоційному напруженні, що несе вагомий збиток для його здоров'я в цілому.

Можна зробити висновок про те, що в даний час система інтернет-трейдингу доступна кожній зацікавленій особі, якій достатньо зареєструватися у обраного брокера і почати торгівлю. Саме цей фактор є причиною популярності трейдингу серед людей з різних держав світу, зацікавлених в додатковому доході.

ВИСНОВКИ

Фондовий ринок України потребує суттєвого удосконалення, в тому числі, на основі впровадження передового досвіду розвинутих ринків, напрацювань кращих практик світового фондового ринку. Необхідно оптимізувати і розширити кількість операцій, які сприятимуть підвищенню дохідності за рахунок розміщення фінансових інструментів у більш цінні активи, збільшенню обсягу грошових потоків, зниженню ризикованості інвестування грошових коштів, використовують компенсаційні властивості фондових інструментів у період зростання інфляції та нестабільності.

Особливості управління цінними паперами в Україні полягають в тому, що торгівлю ними може здійснювати тільки уповноважена особа – торговець цінними паперами. Управління цінними паперами належить до ризикового виду діяльності, а між установником і управителем повинні бути налагоджені відносини на повній довірі. Договори про управління цінними паперами регламентуються Законом України. Управління цінними паперами є досить не налагодженою системою, оскільки в Україні в порівнянні з іншими країнами досить низькі показники капіталізації компаній, а більшість операцій проходить на позабіржовому ринку. Кількість торговців, які управляють цінними паперами щороку знижується, відповідно знижується і якість управління.

Існують три основні види доходу від операцій з цінними паперами: спекулятивний дохід, купонний дохід по облігаціях, дивіденди по акціях. Спекулятивний дохід являє собою дохід, який отримує підприємство від перепродажу цінних паперів за ціною вище в порівнянні з їх купівлею. Для отримання спекулятивного доходу можна продавати і купувати різні види цінних паперів, які реалізуються на фондовій біржі і мають таку можливість: акції, облігації.

Багато підприємств для здійснення ефективних вкладень, створюють і використовують інвестиційні портфелі. Сенс даних портфелів полягає в формуванні певного пакету фінансових інструментів, який дозволить не тільки реалі-

зовувати цілі їх власника, а й мінімізувати ризики по всіх здійснюваних операцій і операцій з цінними паперами.

Таким чином, просто покупка цінних паперів інвестором, будь ця акція чи облігація не несе в собі прибутку як такого. Дохід утворюється за рахунок наступних дій інвестора або від зобов'язань, які повинен виконати емітент. Так само дохід, який отримує підприємство від операцій з цінними паперами, є пасивним джерелом для нього, так як основним джерелом отримання доходу є основна діяльність підприємства.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Zakharkin O. Zakharkina L. Enterprise's innovation development strategy substantiation and its aims. *Економічний часопис-XXI*. 2014. № 7–8(1). С. 76–79.
2. Zakharkin, O., Zakharkina, L., & Antoniuk, N. (2017). A comparative analysis of stock market volatility depending on investment time horizon. *Economic Annals-XXI*, 167(9-10), 49-52.
3. Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» від 19.06.2020 р. № 738-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-20#Text>
4. Біловус, Т. В. Нормативно-правове забезпечення діяльності на ринку цінних паперів в Україні. *Економічний простір*, (156), 192-195. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/156-35>
5. Вартісно-орієнтоване управління підприємствами на основі стейкхолдерського підходу [Текст] : звіт про НДР (остаточний) / кер. О.О. Захаркін. - Суми : СумДУ, 2018. - 79 с.
6. Грошово-кредитна статистика / Сайт Національного банку України. — URL: <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https://bank.gov.ua/files/3.2-Deposits.xls>.
7. Дослідження кон'юктури інвестиційного ринку України : звіт про НДР (заключний) / Кер. І.В. Кобушко. - Суми : СумДУ, 2011. - 114 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/27284>.
8. Кльоба Л. Г. Банківська інвестиційна діяльність на ринку цінних паперів. *Економіка та держава*. 2016. № 6. С. 20–24.
9. Мелень О. В., Побережна Н. М., Стригуль Л. С. Організація обліку операцій із цінними паперами власної емісії: теоретичні аспекти. *Інфраструктура ринку : електрон. наук.-практ. журн.* 2019. Вип. 30. С. 522-527. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/30_2019_ukr/81.pdf, вільний (дата звернення 26.11.2019 р.).

10. Механізми вартісно-орієнтованого управління підприємством [Текст]: звіт про НДР (заключний) / Кер. М.В. Костель. - Суми: СумДУ, 2015. - 84 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/53419>.
11. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку веб-сайт. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/>.
12. Польова Т. В., Порсюрова І. П. Сучасні організаційні засади аудиту операцій з цінними паперами підприємства. *Економічний простір*. 2019. №145. С. 139-148. DOI: <https://doi.org/10.30838/P.ES.2224.280519.139.499>.
13. Теоретико-методичні засади відповідального портфельного інвестування як інструменту фінансового забезпечення сталого розвитку економіки [Текст]: звіт про НДР (проміжний) / кер. Д.В. Леус. - Суми: СумДУ, 2016. - 99 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/67799>.
14. Цінні папери. *Вікіпедія. Вільна енциклопедія*. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A6%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%96_%D0%BF%D0%B0%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B8
15. Параметри ЦП Індексу ПФТС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pfts.ua/trade-info/indexes/shares-indexes>
16. Сайт Української біржі. [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://www.uх.ua/ua/>.
17. Фондовий ринок: Підручник у 2 книгах. / В.Д. Базилевич, В.М. Шелудько, В.В. Вірченко та ін./ За ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2015, 2016.
18. Цінні папери: Підручник / В.Д.Базилевич, В.М. Шелудько, Н.В. Ковтун та ін., за ред. В.Д.Базилевича. – К.: Знання, 2011р. – 1094с.
19. Шабала А.О. Особливості управління цінними паперами в Україні. *Актуальні питання сучасної економічної науки: зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конф. (4 грудня 2019 р., Полтава)*. Полтава, 2019. С. 494-496.